

การเปลี่ยนแปลงของธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับ หาบเร่แผงลอยย่านโพธิ์สามต้น ข้อเท็จจริง ข้อค้นพบ และข้อเสนอแนะ

บวร ทรัพย์สิงห์, วิชา โคมินทร์ และวนิดา คชสาร
กลุ่มวิจัยสิทธิและความเป็นธรรมทางสังคม
สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

📍 ข้อเท็จจริง

นโยบายการจัดระเบียบสังคมของคณะกรรมการรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) กำหนดนโยบายจัดระเบียบทางเท้า โดยมุ่งเน้นให้ผู้ค้าออกจากทางเท้าและยกเลิกจุดผ่อนผัน ตั้งแต่ปี 2559 ทั้งนี้ หนึ่งในจุดผ่อนผันที่ถูกยกเลิกคือ บริเวณตลาดโพธิ์สามต้น (ถนนอิสราภาพ ซอยอิสราภาพ 23/2 - 29/2) เขตบางกอกใหญ่ โดยมีคำสั่งยกเลิกจุดผ่อนผันเมื่อวันที่ 2 มกราคม 2560 และยังขาดมาตรการเยียวยา และการปรึกษาหารือเพื่อหาทางออกร่วมกัน สถานการณ์การยกเลิกจุดผ่อนผันดังกล่าวส่งผลกระทบต่อกลุ่มผู้ค้ากว่า 82 ราย ทั้งยังส่งผลกระทบต่อประชาชนทั่วไปในฐานะผู้ซื้อและผู้ประกอบธุรกิจในย่านดังกล่าว เช่น ผู้ค้าในอาคารพาณิชย์/ห้องแถว ผู้ขายสินค้าและวัตถุดิบที่เกี่ยวข้อง ผู้ให้บริการขับรถรับจ้างสาธารณะ เนื่องมาจากมาตรการดังกล่าวมีผลให้ความตึงเครียด ความมีชีวิตชีวา ความปลอดภัย และเศรษฐกิจของย่านดังกล่าวซบเซาลง และเริ่มมีการประท้วง และความขัดแย้งระหว่างกลุ่มผู้ค้ากับหน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้อง

สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในฐานะองค์กรวิชาการที่เป็นกลาง ร่วมกับมูลนิธิเพื่อการพัฒนาแรงงานและอาชีพ เครือข่ายนักวิชาการเพื่อเมืองที่ไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง เครือข่ายแผงลอยไทยเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ดำเนินการสำรวจข้อมูลของกลุ่มธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับหาบเร่แผงลอยในย่านแยกโพธิ์สามต้น อันได้แก่ร้านค้าห้องแถวที่ขายสินค้า/บริการ สำนักงานผู้ขับรถรับจ้างสาธารณะ รวมทั้งการขายสินค้า วัตถุดิบ อุปกรณ์ ที่เกี่ยวเนื่องกับสินค้าของผู้ค้าหาบเร่แผงลอย จำนวน 39 ราย ระหว่างวันที่ 10 พฤศจิกายน - 10 ธันวาคม 2561 เพื่อรวบรวมความคิดเห็นของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในฐานะภาคธุรกิจที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐาน และแนวทางในการพัฒนานโยบายการจัดระเบียบแผงลอยที่เหมาะสม

ข้อค้นพบ

ผลการสำรวจข้อมูลของกลุ่มธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับหาบเร่
แผงลอย สามารถนำเสนอดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูล

กลุ่มธุรกิจที่เกี่ยวข้องเนื่อง ส่วนใหญ่เป็นผู้ชาย อายุเฉลี่ยประมาณ 46 ปี มีภูมิลำเนาอยู่ในกรุงเทพฯ ด้านสถานภาพสมรสส่วนใหญ่สมรสแล้ว มีบุตรประมาณ 1 คน มีการศึกษาสูงสุดระดับประถมศึกษา ประกอบอาชีพเป็นผู้ขายสินค้าและบริการ หรือเปิดสำนักงานอยู่ในย่านดังกล่าว นอกจากนี้ ผู้ค้าส่วนใหญ่ไม่มีความเกี่ยวข้องกับผู้ค้าหาบเร่แผงลอย รายละเอียดดังตาราง

		จำนวน	ร้อยละ
เพศ	ชาย	26	66.67
	หญิง	13	33.33
	รวม	39	100.00
อายุเฉลี่ย		46.47 ปี	
ภูมิลำเนาเดิม	กรุงเทพฯ	28	71.79
	ต่างจังหวัด	11	28.21
	รวม	39	100.00
สถานภาพสมรส	โสด	10	27.03
	สมรส	20	54.05
	หย่า/หม้าย	7	18.92
	รวม	37	100.00
จำนวนบุตร	ไม่มีบุตร	8	21.05
	1 คน	11	28.95
	2 คน	8	21.05
	3 คน	10	26.32
	4 คน	1	2.63
	รวม	38	100.00
การศึกษาสูงสุด	ไม่ได้เรียน	3	7.89
	ประถมศึกษา	11	28.95
	มัธยมศึกษาตอนต้น	8	21.05
	มัธยมศึกษาตอนปลาย	5	13.16
	ปวช.	5	13.16
	ปริญญาตรี	6	15.79
	รวม	38	100.00
อาชีพ/กลุ่มอาชีพ	ขับรถรับจ้างสาธารณะ	17	47.22
	ขายสินค้า/สนง.	19	52.78
	รวม	36	100.00
รายได้เฉลี่ยต่อเดือน		25,291.67 บาท	
เคยขายของ หรือมีญาติเป็นผู้ค้าหาบเร่หรือไม่	ไม่มีความเกี่ยวข้อง	18	58.06
	มีความเกี่ยวข้อง	13	41.94
	รวม	31	100.00

ข้อค้นพบ

ส่วนที่ 2 ข้อมูลด้านการเปลี่ยนแปลงของกลุ่มธุรกิจ ที่เกี่ยวข้องกับหาบเร่แผงลอย

เมื่อพิจารณาด้านการประกอบธุรกิจ ของกลุ่มธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับหาบเร่แผงลอย ได้แก่ ห้องแถวที่ขายสินค้า/บริการ หรือสำนักงานในย่านดังกล่าว รถรับจ้างสาธารณะ รวมทั้งการขายสินค้า วัตถุประสงค์ ที่เกี่ยวข้องกับการสินค้าของผู้ค้าหาบเร่แผงลอย การเปลี่ยนแปลงของธุรกิจ เมื่อมีและไม่มีหาบเร่แผงลอย ในช่วงปี 2558 - 2561 พบว่า กลุ่มธุรกิจที่เกี่ยวข้องมองว่าจำนวนผู้ค้าหาบเร่มีจำนวนลดลง จำนวนคนเดินเท้าทั่วไป จำนวนผู้ซื้อสินค้าและบริการ และรายได้ของของธุรกิจก็ลดลง ในขณะที่ค่าใช้จ่ายในการดำเนินชีวิตเพิ่มสูงขึ้น นอกจากนี้ เมื่อพิจารณา ความสะดวก ความปลอดภัย ความสะอาดรวมถึงสภาพการจราจร นั้นถือได้ว่าเท่าเดิม/ไม่แตกต่างจากเดิม รายละเอียดดังตาราง

		จำนวน	ร้อยละ
จำนวนผู้ค้าหาบเร่แผงลอย	เพิ่มขึ้น	0	-
	เท่าเดิม/ไม่เปลี่ยนแปลง	4	13.79
	ลดลง	25	86.21
	รวม	29	100.00
	ค่าเฉลี่ย	ลดลงร้อยละ 72.50	
จำนวนคนเดินเท้าที่เป็นประชาชนทั่วไป	เพิ่มขึ้น	0	-
	เท่าเดิม/ไม่เปลี่ยนแปลง	4	12.90
	ลดลง	27	87.10
	รวม	31	100.00
	ค่าเฉลี่ย	ลดลงร้อยละ 57.50	
จำนวนผู้ซื้อสินค้า/ผู้ใช้บริการธุรกิจของท่าน	เพิ่มขึ้น	0	-
	เท่าเดิม/ไม่เปลี่ยนแปลง	4	12.90
	ลดลง	27	87.10
	รวม	31	100.00
	ค่าเฉลี่ย	ลดลงร้อยละ 50.00	
รายได้ของการขายสินค้า/บริการ	เพิ่มขึ้น	0	-
	เท่าเดิม/ไม่เปลี่ยนแปลง	4	12.12
	ลดลง	29	87.88
	รวม	33	100.00
	ค่าเฉลี่ย	ลดลงร้อยละ 47.50	
ค่าใช้จ่ายในการดำเนินชีวิต เช่น ค่าอาหาร ค่าครองชีพ	เพิ่มขึ้น	7	22.58
	เท่าเดิม/ไม่เปลี่ยนแปลง	9	29.03
	ลดลง	15	48.39
	รวม	31	100.00
	ค่าเฉลี่ย	เพิ่มขึ้นร้อยละ 20.00	
ความสะดวกในการใช้ถนนและทางเท้า	เพิ่มขึ้น	4	14.81
	เท่าเดิม/ไม่เปลี่ยนแปลง	19	70.37
	ลดลง	4	14.81
	รวม	27	100.00

ข้อค้นพบ

		จำนวน	ร้อยละ
ความปลอดภัยในการใช้ถนนและเดินเท้า	เพิ่มขึ้น	2	7.69
	เท่าเดิม/ไม่เปลี่ยนแปลง	22	84.62
	ลดลง	2	7.69
	รวม	26	100.00
ความสะอาดของถนนและทางเท้า	เพิ่มขึ้น	7	25.00
	เท่าเดิม/ไม่เปลี่ยนแปลง	19	67.86
	ลดลง	2	7.14
	รวม	28	100.00
สภาพการจราจรติดขัด	เพิ่มขึ้น	3	11.11
	เท่าเดิม/ไม่เปลี่ยนแปลง	23	85.19
	ลดลง	1	3.70
	รวม	27	100.00

ส่วนที่ 3 กทัศนคติต่อหาบเร่แผงลอย

กลุ่มธุรกิจที่เกี่ยวข้องมีความเห็นว่าสินค้าจากหาบเร่แผงลอยกับสินค้าจากร้านสะดวกซื้อมีความแตกต่างกัน โดยแผงลอยถือว่าดีกว่า และถือได้ว่าดีเกินคนละอย่างกับร้านค้าในย่านดังกล่าว นอกจากนี้ กลุ่มธุรกิจที่เกี่ยวข้องมองว่าแผงลอยยังมีความจำเป็นต่อกรุงเทพมหานคร หากไม่มีแผงลอยจะมีผลกระทบต่อตนเองและธุรกิจ และมีผลกระทบต่อตัวผู้ซื้อและประชาชน นอกจากนี้กลุ่มธุรกิจที่เกี่ยวข้องยังมองว่าแผงลอยมีข้อดีมากกว่าข้อเสีย รายละเอียดดังตาราง

		จำนวน	ร้อยละ
การซื้อสินค้าจากแผงลอย แตกต่างจากการซื้อสินค้าจากร้านสะดวกซื้อ ห้างสรรพสินค้า ร้านค้าในย่านนี้ หรือไม่	แตกต่างกันมาก	14	40.00
	แตกต่างกัน	20	57.14
	แตกต่างกันน้อย	1	2.86
	แตกต่างกันน้อยที่สุด	0	-
	รวม	35	100.00
แผงลอย กับร้านสะดวกซื้อ ร้านค้า ในย่านนี้ ไหนดีกว่ากัน	แผงลอยดีกว่า	18	48.65
	ร้านสะดวกซื้อ/ห้างดีกว่า	1	2.70
	ดีเกินคนละอย่าง	18	48.65
	รวม	37	100.00

ข้อค้นพบ

		จำนวน	ร้อยละ
หยาบเร่งแผงลอยยังมีความจำเป็นต่อททท.หรือไม่	จำเป็นมาก	15	38.46
	จำเป็น	23	58.97
	จำเป็นน้อย	1	2.56
	จำเป็นน้อยที่สุด	0	-
	รวม	39	100.00
หากวันหนึ่งไม่มีหยาบเร่งแผงลอยเลย จะมีผลกระทบต่อตัวท่านหรือไม่	มีผลกระทบมาก	17	44.74
	มีผลกระทบ	14	36.84
	มีผลกระทบน้อย	5	13.16
	มีผลกระทบน้อยมาก	2	5.26
	รวม	38	100.00
หากวันหนึ่งไม่มีหยาบเร่งแผงลอยเลย จะมีผลกระทบต่อธุรกิจการค้าของท่านหรือไม่	มีผลกระทบมาก	19	48.72
	มีผลกระทบ	13	33.33
	มีผลกระทบน้อย	4	10.26
	มีผลกระทบน้อยมาก	3	7.69
	รวม	39	100.00
หากวันหนึ่งไม่มีหยาบเร่งแผงลอยเลย จะมีผลกระทบต่อลูกค้า ผู้ซื้อ และลูกค้าท่าน หรือไม่	มีผลกระทบมาก	17	43.59
	มีผลกระทบ	18	46.15
	มีผลกระทบน้อย	3	7.69
	มีผลกระทบน้อยมาก	1	2.56
	รวม	39	100.00
หยาบเร่งแผงลอยมีข้อดีและข้อเสียหรือไม่	มีแต่ข้อดี	12	31.58
	มีข้อดีมากกว่าข้อเสีย	15	39.47
	มีข้อดีเท่ากับข้อเสีย	9	23.68
	มีข้อดีน้อยกว่าข้อเสีย	2	5.26
	มีแต่ข้อเสีย	0	-
รวม	38	100.00	

ข้อเสนอแนะ

ข้อสังเกต

1. ผลการสำรวจข้อมูลพื้นฐานของผู้ประกอบธุรกิจที่เกี่ยวข้องในย่านดังกล่าว ชี้ให้เห็นว่าสภาพความเป็นอยู่ สถานภาพทางการศึกษา รายได้ รวมถึงสถานภาพเศรษฐกิจของผู้ประกอบธุรกิจไม่ได้สูงมากนัก นอกจากนี้ เกือบครึ่งยังมีความเกี่ยวข้องกับกลุ่มผู้ค้าหาบเร่แผงลอย ในฐานะที่เคยเป็นผู้ค้า หรือมีญาติพี่น้องเป็นผู้ค้าหาบเร่แผงลอย ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์ และความเกี่ยวเนื่องกันในทางเศรษฐกิจ และสังคมวัฒนธรรมของกลุ่มธุรกิจที่เกี่ยวข้องและผู้ค้าหาบเร่แผงลอย ในลักษณะของความเป็นย่านที่มีความสัมพันธ์ในลักษณะชุมชน

2. ผลการสำรวจในมิติด้านการเปลี่ยนแปลงของธุรกิจ เมื่อมีและไม่มีหาบเร่แผงลอย ในช่วงปี 2558 – 2561 สะท้อนให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงในทางกายภาพที่มีผลกระทบต่อพฤติกรรมของผู้บริโภคที่สะท้อนให้เห็นผ่านปริมาณของผู้ซื้อและประชาชนทั่วไปที่ลดลง และมีผลกระทบต่อเนื่องถึงรายได้และโอกาสทางเศรษฐกิจของเศรษฐกิจทั้งหมดของย่าน การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวชี้ให้เห็นภาพของความสัมพันธ์ และความเกี่ยวเนื่องของระบบเศรษฐกิจชุมชนที่ซับซ้อน ทั้งย่านการค้า นอกจากนี้ ผลการสำรวจทัศนคติของผู้ประกอบธุรกิจที่เกี่ยวข้อง สะท้อนให้เห็นว่าผู้ประกอบธุรกิจในย่านดังกล่าวมีมุมมองต่อหาบเร่แผงลอยว่ามีข้อดีมากกว่าข้อเสีย โดยมีประโยชน์และมีความจำเป็นต่อธุรกิจ ผู้ซื้อ และประชาชนในย่านดังกล่าว

ข้อเสนอแนะ

แนวทางในการพัฒนานโยบายการจัดระเบียบแผงลอยที่เหมาะสมในย่านโพธิ์สามต้น จากการศึกษาการเปลี่ยนแปลงของธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับหาบเร่แผงลอยย่านโพธิ์สามต้น กรุงเทพมหานครจำเป็นต้องมีบทบาทวิสัยทัศน์ในการพัฒนาเมืองที่สอดคล้องกับความต้องการของกลุ่มผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในย่านดังกล่าว ทั้งผู้ซื้อ ประชาชนทั่วไป กลุ่มผู้ค้า และธุรกิจที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้การพัฒนาในด้านกายภาพ มีความสอดคล้องกับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมวัฒนธรรม รวมถึงความต้องการของเจ้าของย่านและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง กรุงเทพมหานครจึงควรทบทวน และมีบทบาทในการมองการพัฒนาเมืองควบคู่กับการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก และเศรษฐกิจชุมชน

กลุ่มวิจัยสิทธิและความเป็นธรรมทางสังคม
สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

24 ธันวาคม 2561